

Література

1. Афанасьев В.Г. Научное управление обществом / В.Г. Афанасьев - М.: Политиздат, 1973.- 392с.
2. Баранов С.П. Педагогика: учебное пособие [для студ. пед. ин-тов по спец. “Педагогика и методика нач. обучения”] / С.П.Баранов, В.А.Сластенин: 2-е изд. доп. – М.: Просвещение, 1986. – 336с.
3. Зимняя И.А. Психологические основы лекционной пропаганды / Зимняя И.А.- М.: Знание, 1981. – 63с.
4. Капська А.Й. Основні закономірності художньо-естетичного виховання учнівської молоді / А.Й. Капська // Нові технології вих-ня: зб. наук. статей – К.: ІСДО. – 1995. – С.96-104.
5. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Шкільний світ. - липень, 2001. - С.2-6.
6. Петрушин В.И. Музыкальная психология: учебное пособие [для студентов средних и высших учебных заведений] / В.И. Петрушин: 2-е изд. испр. и доп. – Москва: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1997. – 384с.

УДК 372.878:7.071.4

Зайцева А. В.

ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статье определены закономерности, которые являются составляющими методологии формирования художественно-коммуникативной культуры будущего учителя музыки. Автор классифицирует закономерности, на которых базируются явнутренние детерминированные святы объективных явлений формирования данного феномена.

Ключевые слова: *закономерности, внутреннедетерминированные связи, художественно-коммуникативная культура, учитель музыки.*

The article is devoted to the identification of regularities, which are the components of the methodological bases of formation of artistic and communicative culture of the future teacher of music. The author classifies the patterns, which are based on deterministic internal communication objective phenomena of formation of this phenomenon.

Keywords: *patterns, deterministic internal communication, artistic and communicative culture, music teacher.*

Орієнтири вищої освіти нині визначає нова освітня парадигма, спрямована на зміну традиційних поведінкових парадигм, поглиблення гуманістичних стратегій комунікативних відносин викладача і студента. В умовах застосування особистісно-орієнтованого підходу, впровадження гуманістичних пріоритетів, опори на національні засади розвитку освіти особливої значущості набуває створення культурно-освітнього середовища, проектування умов для становлення компетентного і культурного фахівця, соціально й особистісно значущого розвитку його комунікативно-творчого потенціалу. Ефективність формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики значній мірі залежить від виявлення закономірностей цього процесу.

Окреслюючи значення сутності поняття «закономірність», звернемося до тлумачення даної категорії в українському педагогічному словнику за редакцією С.Гончаренко [3]. В ньому закономірності навчання (дидактичні) визначаються як об'єктивні, стійкі й суттєві зв'язки в навчальному процесі, що зумовлюють його ефективність: спрямованість навчання на розв'язання завдань всебічного і гармонійного розвитку особистості учня; зміст освіти закономірно залежить від його завдань, які відображають потреби суспільства, рівень і логіку розвитку науки, реальні навчальні можливості й зовнішні умови навчання; залежність процесу навчання від навчальних можливостей учнів (зовнішніх і внутрішніх), які

віддзеркалюють рівень розвитку інтелектуальної, емоційної і вольової сфер особистості, рівень знань і вмінь, навичок навчальної праці, ставлення до навчання, фізичний стан і працездатність; активно-діяльнісний характер навчання; взаємозалежність навчально-пізнавальної активності учня і розвитку його мотиваційної сфери; забезпечення успіхів і досягнень учнів у процесі навчання; методи, форми і засоби навчання закономірно залежать від його завдань і змісту; взаємозв'язок усіх компонентів процесу навчання закономірно забезпечує міцні, усвідомлені й дійові результати навчання, розвитку й виховання. [3,с.131].

Досліджуючи взаємозв'язок між законом і закономірністю С.О.Сисоева акцентує увагу на думці щодо відмінності між законом і закономірностями, яка полягає в тому, що закон виступає як конкретне – всезагальне, а закономірність є частковою формою його виявлення, яка висвітлює певний закономірний зв'язок. Виявлені закономірності явищ свідчать про існування закону в їх походженні й розвитку, але сама закономірність таким законом не є [8,84-85].

На думку О.Сухомлинської, педагогічні закономірності виступають тими реаліями гносеологічного циклу, що поєднують науку і практику [9, 24-27].

Значний вклад у розвиток теорії педагогічних закономірностей внесли такі науковці як В.Андреев, Ю.Бабанський, С.Гончаренко, В.Загвязинський, І.Лернер, М.Махмутов, М.Скаткін, В.Сластьонін, А.Хуторський та ін. Зокрема, В.Галузинський і М.Євтух, досліджуючи процес навчання і виховання майбутніх фахівців, запропонували наступні дидактичні закономірності: процес формування особистості студента є єдиним і взаємозумовленим; виховання, навчання й освіта студентів, їх перетворення на фахівців є історично зумовленим соціальним процесом; загальні та специфічні ознаки навчання й виховання студентів складають єдину цілісність, що забезпечує ефективність результатів; взаємодія вчителя й учня є процесом взаємозумовленим і взаємозалежним[2].

Слід зазначити, що у сучасній педагогічній теорії навчання існує значна кількість класифікацій закономірностей. У спробі вчених створити єдину, струнку і логічну систему закономірностей, поки що немає одностайності. У педагогічній науці виокремлюються такі класифікації закономірностей: об'єктивні і суб'єктивні [5,с.69]; загальнодидактичні і казуальні, що включають: соціологічні, фізіологічні, комунікативні, організаційні ознаки [1,с.101]; закономірності системи контролю і оцінки результатів навчання [4, с.73-75] тощо.

На основі загальнодидактичних закономірностей, Л.Безбородова виокремлює такі закономірності музичної освіти:

- соціологічні – залежність ефективності виховання і навчання від поєднання вимог та поваги до особистості кожного учня; дотримання юридичних положень щодо прав учня;
- комунікативні – залежність естетичного розвитку учнів від характеру взаємодії вчителя і учнів;
- фізіологічні – залежність результатів навчання від анатоμο-морфологічного розвитку організму учня;
- організаційні – залежність результатів від працездатності учнів, стану здоров'я, розкладу, часу доби, погодних умов;
- психологічні – залежність результатів від інтересів учнів до музичних занять, вікових особливостей учнів, стану уваги, рівня розвитку пам'яті [1,с.101].

Вивчаючи проблему музичної педагогіки як галузі педагогічної науки і теорії музичного навчально-виховного процесу, О.В.Михайличенко окреслює наступні закономірності музичного навчально-виховного процесу:

- єдність і взаємодія музичного виховання і загального розвитку особистості;
- зв'язок між рівнем музичного розвитку і характером практичної музично-творчої діяльності;
- єдність загальної мети виховання особистості і конкретних музично-виховних задач;
- єдність процесів музичного виховання і музичного самовиховання;
- залежність музичного виховання від загального розвитку музичної культури та матеріальних можливостей суспільства;
- зв'язок між можливостями особистості і характером виховних впливів»[6, с. 80-82].

У центрі нашої уваги знаходяться такі педагогічні закономірності, які трактуються як «об'єктивно існуючі, повторювані, стійкі, істотні зв'язки між явищами, окремими сторонами педагогічного процесу»[7,с.42].

Підставою для виокремлення закономірностей концепції формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики є теоретико-методологічні підходи: системний, синергетичний, аксіологічний, акмеологічний, культурологічний, компетентнісний, діяльнісний та особистісно орієнтований.

Системний підхід (В.Афанасьєв, І.Блауберг, І.Ісаєв,М.Каган, Н.Кузьміна, В.Сластьонін, Б.Юдін, Г.Щедровицький)є одним з універсальних методологічних орієнтирів, оскільки надає можливість представляти будь-який процес чи явище як систему у єдності усіх її компонентів і елементів, визначати взаємозв'язки елементів і компонентів у цілісності та єдності.Системний підхід у нашому дослідженні дозволяє розглянути процес формування ХКК як цілісну систему; виділити та розкрити діалектику взаємозв'язку її складових компонентів; розкрити зумовлені компонентами внутрішні зв'язки, а також основні умови існування змодельованої системи.

Синергетичний підхід (В.Андрєєв, О.Іонова, М.Каган, В.Лутай, М.Таланчук)дозволяє розглядати процес художньо-педагогічного спілкування вчителя і учня як феномен, що має ознаки самоорганізації, нестійкості як основоположної основи розвитку (В.Буданов, Л.Князева, Г.Хакен, В.Ефроїмсон та ін.).Синергетичний підхід дозволяє аналізувати художньо-комунікативні явища у процесі їх самоорганізації; розглядати суб'єктів творчої взаємодії з позиції відкритих саморегулюючих, самодетермінованих систем, які прагнуть до розвитку суб'єктності.

Аксіологічний підхід (Є.Бондарєвська, В.Дряпіка, Г.Коломоєць, М.Каган, О.Олексюк, О.Рудницька, О.Щолоковата ін.) уможливорює моделювання процесу формування особистісної художньо-комунікативної позиції вчителя і учня на основі інтеріоризації духовно-культурних цінностей; сприяє «ототожненню культури з духовною сферою життєдіяльності особистості» (О.Рудницька).Аксіологічний аспект комунікативної культури передбачає наявність у суспільстві й житті людини форм творення спілкування, систематизацію та реалізацію його норм, способів та засобів відповідно до ієрархії цінностей та установок (Т.Чмут, Г.Чайка).

Культурологічний підхід (М.Бахтін, В.Біблер,В.Гриньова, М.Каган, В.Краєвський,Ю.Лотман та ін.)дозволяє встановити взаємозв'язки між феноменами соціокультурного простору і компонентами освітньої системи на основі розкриття закономірностей розвитку мистецтва як найпотужнішої системи створення, збереження і трансляції духовно-культурного досвіду людства. Культурологічна парадигма повертає педагога до основного завдання – становлення особистості учня, яке не лише розвивається на основі культури, а й вносить у неї дещо принципово нове, тобто стає творцем її нових елементів.

Акмеологічний підхід (А.Деркач, Г.Коваленко, А.Козир, Н.Кузьміна, Л.Рибалко та ін.) визначає траєкторію досягнення успіху на шляху формування художньо-комунікативної культури, має на меті зорієнтованість на взаємотворчість вчителя і учня з урахуванням фізіологічних, психологічних, характерних відмінностейвихованця, його самобутності та індивідуальних можливостей досягнення вершин сходження.

Компетентнісний підхід (Н.Бібік, В. Краєвський, Н.Кузьміна, А.Маркова, А.Хуторський та ін.),в галузі мистецької освіти, його функціям у підготовці майбутніх учителів музики присвятили праці (Н. Гуральник, О. Єременко, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалка та ін.)спрямований на формування художньо-комунікативної компетентності майбутнього фахівця, узгодженняйого комунікативних умінь і навичок з успішнимоволодінням способами та технологіями формування культури художньо-педагогічного спілкування.

У межах *діяльнісного підходу*(К.Абульханова-Славська, О.Леонтьєв, С.Рубінштейн та ін.)формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики доцільно розглядати як сукупність теоретичних знань, етико-психологічних положень, принципів і норм, а такожпрактичних умінь і навичок творчої взаємодії вчителя і учня у комунікативному процесі. З позиції діяльнісного підходухудожньо-комунікативній культурі

властиві загальні ознаки культури, а також відображення специфічного характеру комунікативної діяльності в координатах художньої творчості.

Особистісно-орієнтований підхід (І.Бех, Є.Бондаревська, І.Якиманська та ін.) орієнтує на становлення цілісної особистості майбутнього вчителя музики його «екзистенційній та онтологічній повноті» (Г.Радчук); є теоретико-методологічною стратегією і дозволяє розкрити основні характеристики взаємодії вчителя і учня, визначити предмет, зміст, методи, форми і засоби навчання і контролю в системі формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики.

Виокремлені підходи дають можливість послідовно і цілісно виявляти залежності між педагогічними впливами на процес формування ХКК студента та зовнішніми умовами, між окремими компонентами навчального процесу і метою, завданнями, змістом, методами, формами тощо.

Доцільно зазначити, що із системним та синергетичним підходами пов'язана закономірність, що відображає зв'язки між структурними елементами і функціональними компонентами системи формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики. З акмеологічним та культурологічним підходами пов'язана закономірність, що відображає зв'язки між компонентами загальної культури майбутнього вчителя музики і функціонуванням компонентів його художньо-комунікативної культури. З компетентнісним та діяльнісними підходами пов'язані закономірності, що відображають зв'язки між одиницями і структурами художньо-комунікативної культури майбутнього педагога-музиканта і функціонуванням педагогічного (методичного) знання про сутність і зміст даного феномену, як цілісного явища. З особистісно-орієнтованим підходом пов'язані закономірності, що відображають зв'язки між механізмами спів-управління, співробітництва та суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Незмінність закономірних зв'язків у формуванні художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики як процесу передбачає в нашій концепції дотримання наступних законів: закону соціальної обумовленості цілей, змісту і методів формування ХКК майбутнього фахівця; закону виховуючого і розвиваючого навчання, закону цілісності та єдності педагогічного процесу; закону єдності та взаємозв'язку теорії і практики; закону єдності і взаємозумовленості індивідуальної і колективної організації формування ХКК студентів.

На основі аналізу наукової літератури спробуємо класифікувати закономірності формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики таким чином:

- перша закономірність відображає необхідність формування комунікативної культури музиканта-педагога у зв'язку з підвищення рівня конкурентоспроможності фахівців на ринку праці, модернізацією та інтеграцією вітчизняної системи освіти у європейський освітній простір, що вимагає максимального використання ресурсних можливостей освітніх стандартів та виховного потенціалу культурно-комунікативного простору вищу;

- друга закономірність – виявляє, що цілісний гармонійний розвиток учителя музики визначається рівнем сформованості його комунікативної культури як інваріантного, системоутворюючого компоненту загальної та педагогічної культури в особистісному та соціально-професійному значенні;

- третя закономірність передбачає спрямованість змісту, форм, методів, засобів, системи контролю і оцінювання на досягнення позитивного результату формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики як інтегративно-системної властивості його особистості.

- четверта закономірність виявляє художньо-комунікативну культуру майбутнього вчителя музики як нелінійну неврівноважену систему, поліваріативність розвитку якої визначається численністю зовнішніх та внутрішніх факторів; виокремлена система повинна формуватися як кібернетична (закрита) та синергетична (відкрита) система з метою збереження гуманістичного вектору розвитку.

- п'ята закономірність – цілеспрямоване формування комунікативної культури майбутніх учителів музики як комплексного полі-функціонального феномену передбачає наявність таких складових: аксіологічного потенціалу, акмеологічної інтенції, особистісно-діяльнісної самоорганізації, творчого саморозвитку та комунікативної технологічної озброєності.

- шоста закономірність відображає детерміновані зв'язки між процесами навчання, виховання і розвитку особистості. Врахування цієї закономірності у процесі формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики передбачає використання таких методів навчання, які впливають на формування його загальної та художньо-комунікативної культури з урахуванням наявного рівня розвитку особистості майбутнього фахівця.

Таким чином, визначення закономірностей поглиблює сутність педагогічних завдань теорії і методики формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики; є методологічним базисом для ефективного дослідження окресленої проблеми; уможливорює пошук нових напрямів її вирішення.

Література

1. Безбородова Л.А. Методика преподавания музыки в общеобразовательных учреждениях: [учеб.Пособие для студ. муз. фак. педвузов] / Л.Безбородова, Ю.Алиев. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 416 с.
2. Галузинський В.М. Педагогіка: теорія та історія: [навчальний посібник] / В.Галузинський, М.Євтух. – К.: Вища школа, 1995. – 237 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устинович Гончаренко. – К.: Либідь. – 1997. – 376 с.
4. Гончаренко С.У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення / С.У.Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2012. – 192 с. 5.Лернер И.Я. Дидактическиеосновыметодовобучения / И.Я.Лернер. – М., 1991. – 186 с.
6. Михайличенко О.В. Музыкальнаяпедагогика как отрасльпедагогической науки и теориямузыкальногоучебно-воспитательногопроцесса / О.В.Михайличенко // Мистецька освіта в Україні: теорія і практика [О.П.Рудницька та ін.; заг. ред. О.М.Михайличенко, редактор Г.Ю.Ніколаї]. – Суми: Сум-ДПУ ім. А.Макаренка, 2010. – 255 с.
7. Педагогическийсловарь / под ред. Г.М.Коджаспировой, А.Ю.Коджаспирова. – М.: «Академия», 2001. – 176 с. , с. 42]
8. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: [підручник] / С.О.Сисоєва. – К.: Міленіум, 200. – 346 с.
9. Сухомлинська О.В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи / О.В.Сухомлинська // Шлях освіти. – 1996. - № 1. – С.24-27.

УДК 37.091. 3

Стукаленко З. М.

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ КРИТЕРІЮ «ЦІННІСНО-ОРІЄНТАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ» ПРОФЕСІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

В статтє приводятя результати дослідження стану критерію «цінностно-орієнтаційна спрямованість» професійної толерантності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Акцентовано увагу на те, що основним змістом особистісного виміру професійної толерантності є, перш за все, відповідна цінностно-смысловая система моральних якостей.

Ключевые слова: професійна толерантність, цінностно-орієнтаційна спрямованість, професійна толерантність, майбутній вчитель музичного мистецтва.